

POGOVOR S STROKOVNIM DIREKTORJEM HERMANOM WANNINGENOM

Svetovna organizacija za prehodnost voda povezuje ribe, reke in ljudi

Selivske vrste rib potujejo po rekah, da bi izpolnile svoj življenjski cikel. Nekatere na svoji poti lahko premagajo razdalje tudi več kot 10.000 km na leto, ko potujejo med mestom, kjer so se izlegle, in mestom, kjer živijo in se hranijo. Po letih življenja v morju lahko celo najdejo tisto reko, kjer so se izlegle. Več kot 1.100 ribjih vrst na svoji poti prepotuje razdalje, daljše od 100 km. Več milijard ljudi je tako ali drugače odvisnih od teh rib, bodisi kot vira prehrane ali drugih aktivnosti. Vedno več vodnih pregrad, ob katere zadenejo na svoji poti, različna onesnaženja in druge negativne spremembe uničujoče vplivajo na te ribe in hkrati tudi na ljudi, ki so odvisni od njih.

Svetovna organizacija za prehodnost voda za ribe – World Fish Migration Foundation (WFMF) – je bila ustanovljena novembra leta 2014 kot neprofitna organizacija z namenom, da v svetovnem merilu opozori na težave prehodnosti voda za vodne organizme. Z različnimi aktivnostmi želi ljudi prebuditi, da bi razumeli, kako pomembno je, da reke povrnemo v prosto prehodne poti za vse vodne organizme, ki se v svojem življenjskem ciklu na selijo. WFMF podpira vse, ki si prizadevajo, da bi ribam v rekah odprli prosto pot za njihovo selitev. V svetovnem merilu daje zgled, podporo in orodja za ta boj. WFMF želi reke povrniti v prvotno stanje in tako

ohraniti ribje vrste, ki se selijo. Prizadeva si za prosto prehodne reke, polne rib!

Na letošnji jubilejni, 25. Generalni skupščini Evropske ribiške alianse (EAA), ki jo je pripravila Ribiška zveza Slovenije od 5. do 7. septembra na Bledu, je bila osrednja strokovna tema Prehodnost voda za vodne organizme in odstranjevanje vodnih pregrad. Na njej je strokovni direktor Svetovne organizacije za prehodnost voda za ribe – WFMF Herman Wanningen predstavil aktivnosti organizacije na področju ozaveščanja javnosti o pomembnosti zagotavljanja prehodnosti voda za vse vodne organizme ter odstranjevanja vodnih pregrad in jezov v svetu.

V pogovoru nam je predstavil aktivnosti organizacije in njene cilje.

Ste ustanovitelj in strokovni direktor organizacije WFMF. Kdaj je bila ustanovljena in kateri so bili glavni motivi, ki so vas vodili k njeni ustanovitvi?

Naša organizacija je bila ustanovljena novembra leta 2014 kot neprofitna organizacija. Osebnost je bila moja želja, da povežemo in navdušimo ljudi različnih profilov, da bi skupaj ustvarili uspešne zgodbe. Rad imam svobodne, prosto tekoče reke. Te reke so žile zemlje in ribe, ki se selijo, so čudovita skupina živih bitij, ki kažejo na kakovost, povezanost in ekološko stanje teh žil. Ko sem začel z WFMF, ni bilo nobene podobne organizacije, ki bi delovala na globalnem nivoju ter zaščitila in obnovila poti rib, ki so v svojem življenjskem ciklu vezane na selitev. Nobena organizacija do tedaj ni vzpostavila mostu med reševanjem problemov na lokalni in globalni ravni. Moja želja je bila napraviti spremembo in prispevati k izboljšanju kvalitete rek, pomagati ribam, ki se selijo in s tem tudi vzpodbuditi samozavest pri ljudeh. S tem povežemo reke, ribe in ljudi.

Kateri so njeni glavni cilji?

WFMF ima tri enakovredne glavne cilje.

– Povezati različne kategorije ljudi, od ljubiteljskih navdušencev do narave do ribičev, na vseh nivojih, od lokalnega do globalnega. Ena od oblik našega delovanja je Svetovni dan rib, ki se selijo – World Fish Migration Day. Ta dan zbuja globalno zavest in zagotavlja, da več ljudi, ki žive ob vodnih poteh, razume pomen selitve rib in podpira zahtevo po vzpostavitvi prvotnega stanja rek.

– Usmerjati izmenjavo najnovejših znanstvenih dognanj. Redno posredujemo najnovejša dognanja glede rib, ki se selijo. Prejšnji mesec smo skupaj s partnerji začeli nov projekt pod nazivom Svetovne ribje poti – Global Swimways.

Herman Wanningen je nizozemski ekolog, ki se ukvarja z vodami. Specializiral se je za vprašanja selitve rib in upravljanja z vodami. Mednarodno je znan po svojem delu, ki poudarja varovanje in rešitev prosto prehodnih rek. Širi globalno zavest o rekah in ribah, ki se selijo, še posebno preko dogodka, imenovanega Svetovni dan rib, ki se selijo, ki ga pripravljajo vsaki dve leti. Je ustanovitelj in strokovni direktor Svetovne organizacije za prehodnost voda za ribe – World Fish Migration Foundation – in iniciator projektov Dam Removal Europe (Odstranjevanje pregrad v Evropi) in Dam Removal Global (Odstranjevanje pregrad v svetu).

Diplomiral je iz okoljske kemije na univerzi Saxion University of Applied Sciences v Overijsselu na Nizozemskem (1989–1992) in pridobil naziv magistra znanosti iz vodne ekologije na univerzi University of Amsterdam v Amsterdamu na Nizozemskem (1993–1995). V začetku službene kariere je zasedal različne položaje na področju upravljanja z vodami, npr. renaturacije rek in mokrišč, selitve rib, kakovosti vode, predvsem na lokalnem nivoju v povezavi z lokalnimi vodnimi telesi. Leta 2007

je ustanovil lastno svetovalno podjetje na področju ekologije in selitev rib z nazivom Wanningen Water Consult, ki je delovalo osem let.

Je ustanovitelj in trenutno strokovni direktor Svetovne organizacije za prehodnost voda za ribe – World Fish Migration Foundation.

Preko tega projekta bomo posodobili naše baze z najnovjšimi podatki in novicami o ribjih vodnih poteh v svetu ter povsod podpirali vzpostavitev prvotnega stanja rek.

– Po vsem svetu podpirati vse tiste, ki utirajo poti odstranjevanju vodnih pregrad in vzpodbujati vzpostavitev prvotnega stanja prosto prehodnih rek z odstranitvijo vodnih pregrad.

Katere so prednostne naloge WFEM?

– Dvigniti zavest

Smo glavni organizator Svetovnega dneva rib, ki se selijo – World Fish Migration Day. Začeli smo s tem dnevom. Prizadevamo si, da bi vzbudili večjo pozornost vprašanju selitve rib, saj veliko ljudi ni seznanjenih z žalostnim stanjem teh ribjih vrst, ki so zelo pomembne tako z okoljskega kot ekonomskega vidika. Ponosni smo, da smo s tem dnevom že dosegli publiko blizu 70 milijonov ljudi in upamo, da jih bomo v prihodnje dosegli še več.

– Zagotoviti pomoč, orodja

Zagotavljamo orodja tako profesionalcem (ki se poklicno ukvarjajo), kot so upravljalci voda, kot tudi predstavnikom nevladnih organizacij, da bi lahko izboljšali prehodnost voda. Pripravljamo navodila in smernice za odstranjevanje vodnih pregrad ter izboljšanje prehodnosti za ribe. Na to temo pripravljamo tudi seminarje in srečanja. Najnovejši tak dokument je knjižica, ki nosi naslov *Od izliva v morje do izvira reke* (From Sea To Source book (www.fromseatosource.com), izdana v letu 2018. Knjižico bomo letos v decembru izdali tudi v kitajščini. S tem bi radi pomagali tistim, ki se s tem poklicno ukvarjajo in jim stimulirali, da bi proslavili svoje uspešne zgodbe in bili nanje ponosni.

Kdaj ste začeli z organizacijo svetovnega dneva rib, ki se selijo – World Fish Migration Day – in kakšno je temeljno sporočilo tega projekta?

Naraščajoči negativni vplivi vodnih pregrad, onesnaženj in sprememb okolja imajo velik negativni vpliv na preživetje rib in na ljudi, ki so odvisni od njih. Da bi bolj opozoril na to, sem pred sedemnajstimi leti organiziral dan rib, ki se selijo, na lokalnem nivoju. Na splošno presenečenje, je veliko ljudi opazilo ta dan. Ljudje so pokazali zanimanje za ribe, ki se selijo. To me je spodbudilo, da sem zapustil vladno službo, kjer sem delal dotlej, in sem dan najprej razširil iz regijskega dogodka na nacionalno raven in leta 2014 na mednarodno raven.

Z uspehom tega dogodka smo ustanovili Svetovno organizacijo za prehodnost voda za ribe kot neprofitno organizacijo.

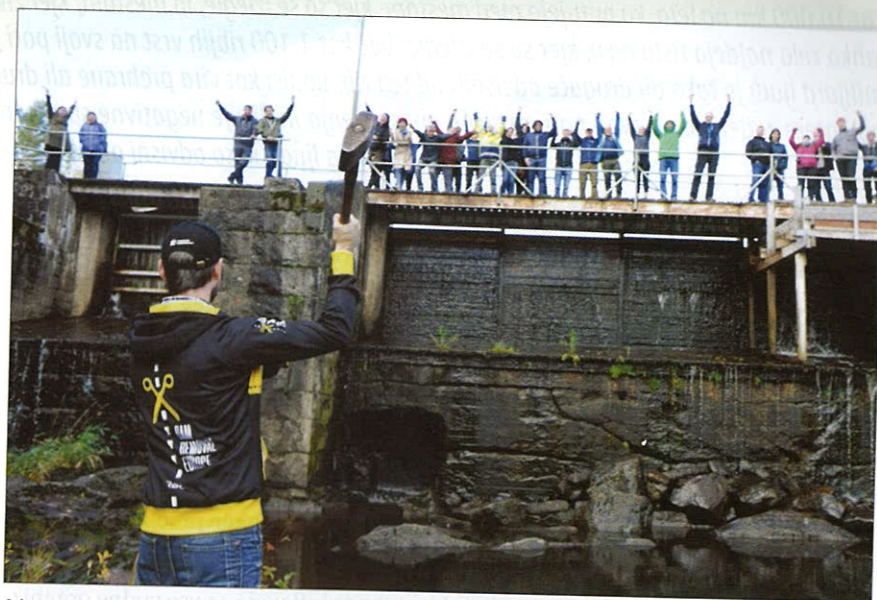
Naš glavni cilj je, da glasno opozorimo na probleme rib, ki se selijo, da jih postavi-

vimo v središče pozornosti. To je edini dan, ki je namenjen tem ribam! Preko naše svetovne mreže pošiljamo sporočila, najnovejša dognanja in informacije o različnih vrstah rib, ki se selijo, tehničnih ovirah, ki jim preprečujejo selitev, predvsem pa poudarjamo kakšne aktivnosti mi in naši somišljeniki izvajamo, da bi izboljšali obstoječe stanje! Navdušeni smo, da ljudje vedno bolj razumejo ribe – ta čudovita bitja. Naša sporočila so pozitivna in z veseljem ugotavljamo,

največji do sedaj zgrajen. (www.vismigratierivier.nl).

Happy Fish with a gaggle of happy students from Pawling Middle School, NY (C)Chris Bowser.jpg : Zadovoljni študentje iz srednje šole Pawling v državi New York dvigujejo simbol Zadovoljna riba, foto Chris Bowser

Odstranjevanje vodnih pregrad ni prisotno le v ZDA, ampak tudi v Evropi. Ali imate podatke, koliko vodnih pregrad je bilo odstranjenih v zadnjih letih in kje?

Odstranjevanje enega od jezov v Evropi (foto Herman Wannigen)

da s svojim delom delamo v dobrobit bolj zadovoljnih rib – Happy Fish.

Povejte kaj o vašem projektu Zadovoljna riba – Happy Fish.

Besedna zveza Zadovoljna riba predstavlja ribe, ki svobodno prehajajo gor in dolvodno po rekah za izpeljavo njihovih življenjskih ciklov. Ljudje se, povezani kot skupnost, trudimo za več zadovoljnih rib v rekah po vsem svetu. Organizacije, povsod v svetu uporabljajo ta simbol, ko se lotevajo vedno novih prizadevanj, da bi odprle vodne poti in da bi prenašale zavedanje o pomenu prehodnosti rek za ribe in druge vodne organizme tudi na druge.

Simbol Zadovoljna riba izvira iz nizozemskega projekta ribjih stez, z nazivom Reka, prehodna za ribe. Prehod bo zgrajen med leti 2021 in 2023 in bo

Svetovni dan prehodnosti voda povezuje reke, ribe in ljudi; na reki Columbia v ZDA (foto: Jeremy Monroe).

V zadnjih 30 letih je bilo v Evropi odstranjenih okrog 5000 vodnih pregrad in ovir. Med njimi so bili veliki in manjši jezovi ter razne druge pregrade in vodne ovire. Hkrati ocenjujemo, da je v Evropi še najmanj 1 milijon vodnih pregrad, od teh jih je najmanj 100.000 zastarelih in neuporabnih. Veliko jezov so odstranili na Nizozemskem, v Franciji, Španiji, na Finskem, na Švedskem, v Veliki Britaniji, Estoniji ... Pravkar poteka odstranjevanje največjega jezua v Franciji. V Estoniji pa

poteka največji projekt renaturacije reke, kjer bodo v naslednjih letih v prvotno stanje povrnili 3000 km reke Parnu. Na osnovi teh pozitivnih zgledov tudi v številnih drugih državah v zadnjem času že resno razmišljajo o odstranjevanju zastarelih pregrad.

Slišali smo, da je bilo v Evropi več uspešnih seminarjev na temo odstranjevanja vodnih pregrad. Nam lahko kaj poveste o tem?

Res je. Vsako leto poteka v Evropi

Kot del tega projekta bodo strokovnjaki pripravili prvi globalni zemljevid migracijskih poti rib z označenimi kritičnimi točami teh poti. Tako bodo ustvarili tudi novo orodje, ki bo opozarjalo na prisotnost ribjih poti v bližini obstoječih ali načrtovanih novih infrastrukturnih objektov. Sodelovali bodo z industrijo, vladami in drugimi organizacijami.

Tako zbrane analize bodo lahko dobrodošla pomoč in informacija

Del projekta AMBER je tudi aplikacija na mobilnih telefonih, preko katere ljudje lahko slikajo pregrade. Doslej so na ta način pridobili že 4000 posnetkov pregrad z natančnimi lokacijami. Fotografija je iz Litve (foto: Karolina Gurjazkaite).

Kateri so vaši cilji in najpomembnejše aktivnosti v prihodnje?

V naslednjih letih bomo nadaljevali z izgradnjo in razvijanjem globalnega gibanja za ozaveščanje javnosti o problematiki prehodnosti voda za vodne organizme. Osrednji dogodek bo tudi vnaprej Svetovni dan rib, ki se selijo, okrog katerega se bodo odvijali tudi naši drugi projekti. Ocenjujemo, da je v svetu več kot 30.000 različnih organizacij (nevladnih, neformalnih skupin okrog voda, upravljavcev voda in vodnega življa, vladnih organizacij in drugih), ki se ukvarjajo z ribami, vodami in ljudmi, ki so povezani z njimi. Kot del tega projekta bodo strokovnjaki ustvarili prvi globalni pregled vseh migracijskih poti rib.

Naša ambicija je, da odpremo reke, da bi tekle svobodno, in omogočili ribam, ki se selijo, pot brez pregrad. Našo pozornost bomo usmerili na odstranitev starih in neuporabnih jezov z rek in vzpodbudili proces izgradnje novih s funkcionalnimi prehodi za ribe. Ocenjujemo, da je na evropskih rekah okrog 100.000 različnih jezov in pregrad, ki bi jih lahko zaradi zastarelosti in nefunkcionalnosti odstranili. V Evropi smo začeli z gibanjem za odstranitev vodnih pregrad v letu 2016. Ta tema postopoma postaja prisotna tudi v glavah upravljavcev voda, odgovornih ministrstvih in nevladnih organizacijah. Naš končni cilj je, da ta ideja preraste v svetovno gibanje.

Hvala, da ste za slovenske ribiče in bralce glasila Ribič predstavili cilje in aktivnosti WFMF.

Borut Jerše

Zadovoljni študentje iz srednje šole Pawling v državi New York dvigujejo simbol Zadovoljna riba (foto: Chris Bowser).

več seminarjev na to temo. Ti povežejo številne strokovnjake iz vse delov Evrope, ki si na njih izmenjujemo izkušnje o projektih odstranjevanja vodnih pregrad, raziskavah, politikah in lokalnih izkušnjah in problemih. Redno nanje vabimo tudi strokovnjake iz ZDA, da nam predstavijo njihove uspešne projekte odstranjevanja vodnih pregrad, kot so bili tisti na rekah Elwha in Penobscot. S temi uspešnimi izkušnjami želimo vzpodbuditi kolege iz Evrope in zgraditi povezave med strokovnjaki z obeh celin. Želimo, da bi odstranjevanje pregrad na rekah postalo sestavni del upravljanja z vodami in vodnim življenjem v Evropi.

Nam lahko predstavite vaš projekt Global Swimways?

Preko tega projekta bomo ovrednotili, določili potencialni ekološki vpliv globalne širitve vodnih pregrad na ribje vrste, ki se selijo. Projekt Global Swimways bo prvi korak v smeri povezave rib, rek in ljudi na globalnem nivoju z uporabo novega koncepta "Swimways", kjer je swimway definiran kot pot, ki jo ribe uporabljajo pri selitvi. Te poti lahko premostijo tudi razdalje večje od 1.000 km, in potekajo preko oceanov, jezer in rek.

tudi vsem, ki se bodo odločali pri gradnji novih hidroelektrarn, da bi se lahko izognili ali zmanjšali okoljsko škodo.

Kaj je projekt AMBER?

AMBER je kratica za Adaptive Management of Barriers in European Rivers (Prilagodljivo upravljanje pregrad na evropskih rekah). Gre za projekt, financiran iz evropskih skladov (projekt Horizon 2020), ki vključuje 20 partnerjev iz 11 evropskih držav. AMBER si prizadeva za prilagodljivo vodenje pregrad na evropskih rekah, da bi dosegel bolj učinkovite renaturacije povezanega vodotoka. V ta namen smo razvili določena orodja, modele in opremo, ki bodo omogočili hidroenergetskim podjetjem in upravljavcem rek optimizacijo dobička ob minimalnih negativnih ekoloških vplivih. Na ta način bo tudi izboljšana energetska varnost, zaščita delovnih mest in povečana učinkovitost, predvsem na evropskih kmetijskih področjih.

European Barrier Atlas Inventory (Evropski popis vodnih pregrad) bo zajemal vse vodne pregrade na evropskih rekah. Takšnega popisa v Evropi do sedaj še ni bilo.